

Till berörd remissinstans

**Angående remissen om Kommissionen för ett
socialt hållbart Stockholm - Lägesrapport av
hållbarhetskommisionens arbete**

Detta gäller remissvar på ”Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm - Lägesrapport av hållbarhetskommisionens arbete ”
Dnr: 159-1936/2016

Remisstiden sträcker sig till den 13 april 2017, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på Finansroteln är Sarah Heidenborg, tfn 076-122 92 36.

Remissvar skickas till:

- Finansroteln digitalt i Word-format. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Bilägg **inte** remissunderlaget. Det finns redan diariefört i kommunstyrelsens diarium.

Häfta **inte** ihop handlingarna.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: Funktion SLK RI-remissvar eller
RI-remissvar.SLK@stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Finansroteln

Remitteringsmapp**Ärende: Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm -
Lägesrapport av hållbarhetskommissionens arbete**

För yttrande senast: 13 april 2017

Stadsdelsnämnderna	Facknämnderna	Övriga
Samtliga SDN	Samtliga facknämnder	Stockholms Stadshus AB (samtliga bolag) Kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor

Handläggare
Paul Alarcon
Telefon: +46 76-12 29 257**Till**
Kommunstyrelsen

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Lägesrapport av hållbarhetskommissionens arbete

Stadsledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Kommunstyrelsen ska beakta hållbarhetskommissionens rapporter i upprättande av förslag till budget för 2018.
2. Lägesrapporten av hållbarhetskommissionens arbete godkänns.

Ingela Lindh
StadsdirektörSverker Henriksson
Avdelningschef

Sammanfattning

Stockholms stad har inrättat en kommission för ett socialt hållbart Stockholm i enlighet med beslut i stadens budget för 2015. I juni 2016 beslutade kommunfullmäktige om en strategi för genomförande av åtgärder framlagda av kommissionen. Genomförandestrategin bygger på integrering av åtgärder i ordinarie budgetprocess och på förstärkt finansiering via stadens sociala investeringsfond. Samordningen med andra processer betonas i strategin.

Detta ärende utgör en lägesrapport från kommissionens arbete och redogör för de fyra delrapporter som kommissionen utarbetat under våren 2016. De behandlar hållbar skolutveckling, ungas etablering på arbetsmarknaden, medborgarnas inflytande i stadens

beslutsprocesser och det offentliga rummets betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling.

I enlighet med genomförandestrategin föreslår stadsledningskontoret att rapporternas analyser och förslag till åtgärder prövas av kommunstyrelsen i upprättandet av budget 2018.

Prövningen av åtgärder i budgetprocessen förutsätter att berörda nämnder och bolagsstyrelser redovisar hur de ser på sina verksamhetsområden i förhållande till den analys och beskrivning som redovisas i rapporterna, samt på förutsättningarna att genomföra de åtgärder som kommissionen lägger fram.

Bakgrund

Kommunfullmäktige har i stadens budget för 2015 fattat beslut om att inrätta en kommission för ett socialt hållbart Stockholm med uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och lämna förslag till åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

I september 2015 fastslog kommunfullmäktige ett förslag till organisation och genomförande av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. I ärendet anmälades också rapporten *Skillnadernas Stockholm* som därefter remitterades till nämnder och bolagsstyrelser.

Från hösten 2015 har kommissionens arbete utvecklats genom fördjupningsrapporter med åtgärder för att minska skillnader i livsvillkor i Stockholm. I anvisningarna för underlag till budget 2017 med riktning 2018-2019 ombads ansvariga nämnder redovisa förutsättningarna för att genomföra föreslagna åtgärder.

I juni 2016 beslutade fullmäktige om en strategi för genomförande av kommissionens åtgärder. Till grund för strategin låg erfarenheter från andra städer, remissvar från nämnder och bolagsstyrelser, samt nämndernas underlag till budget 2017. Bärande i strategin är integreringen av kommissionens analyser och åtgärder i stadens budgetprocess.

De fördjupningar som genomfördes hösten 2015 har huvudsakligen prövats i upprättandet av förslag till budget 2017. Fördjupningarna som beskrivs i detta ärende föreslås prövas i upprättande av förslag till budget för 2018. Åtgärder som genomförs följs upp inom stadens ordinarie budgetprocess.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom stadsledningskontorets stab i samverkan med avdelningen för välfärdsstyrning och avdelningen för välfärdsutveckling.

Ärendet

Under våren 2016 har Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm tagit fram fyra ytterligare delrapporter. De behandlar hållbar skolutveckling, ungas etablering på arbetsmarknaden, medborgarnas inflytande i stadens beslutsprocesser och det offentliga rummets betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling. Respektive rapport samt kommissionens åtgärdsförslag återges i sammandrag i detta ärende.

Fokus på unga som varken arbetar eller studerar

Rapporten *Dold potential - hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden* konstaterar att unga stockholmare generellt inte har några större svårigheter att komma ut i arbete. Vissa specifika grupper av unga har dock väsentligt sämre arbetsmarknadsutfall än andra. Dessa grupper är i första hand unga utan fullständiga gymnasiebetyg, unga med utländsk bakgrund och unga med funktionsnedsättningar.

Rapporten sätter fokus primärt på gruppen unga som varken arbetar eller studerar (UVAS). Eftersom en hög andel unga har studier som huvudsaklig sysselsättning riskerar ungdomsarbetslöshet att bli ett missvisande mått när ungas inaktivitet och utanförskap ska beskrivas. Vidare beräknas arbetslöshet normalt sett som andel av arbetskraften, vilket exkluderar personer som står utanför arbetskraften; d.v.s. personer som av olika anledningar inte står till arbetsmarknadens förfogande. Andelen UVAS beräknas istället baserat på befolkningen i det relevanta åldersspannet.

Knappt var tionde (9,2 %) ung stockholmare 16-29 år tillhör gruppen UVAS – totalt 16 256 personer 2013. Andelen har minskat något sedan 2009 då den var som störst till följd av den globala finanskrisen. Över staden varierar andelen UVAS mycket stort: i Rinkeby är andelen 22,9 procent och i Äppelviken så låg som 3,3 procent.

I Stockholm är nära hälften av UVAS utrikes födda, de flesta i ett utomeuropeiskt land. Var femte utrikes född stockholmare 16-29 år tillhör gruppen UVAS. Över tid har antalet stockholmare med kort vistelsetid i Sverige ökat påtagligt i Stockholms stad. Mellan 2014 och 2015 ökade exempelvis antalet ankomstbarn i staden från 224

till 5 377 och antalet anvisade ensamkommande barn från 316 till 2 143. Den framtida risken att flera av dessa kommer att tillhöra UVAS är stor utan särskilda insatser.

Även unga med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland UVAS. Av samtliga stockholmare 16-29 år hade 5 procent aktivitetsersättning 2013, av UVAS 13 procent. Trenden visar att unga med funktionsnedsättning har allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Vid 30 års ålder har 4 av 10 trätt in på arbetsmarknaden, att jämföra med 9 av 10 för samtliga i åldersgruppen.

Svårigheter att slutföra gymnasieutbildning är ett viktigt skäl till att unga inte förmår etablera sig på Stockholms arbetsmarknad. Nära hälften i gruppen UVAS har enbart förgymnasial utbildning. För unga utrikes födda har ålder vid skolstart stor betydelse för sannolikheten att slutföra gymnasieutbildning. Ju senare skolstart, desto svårare för individen att slutföra studier och etablera sig på arbetsmarknaden.

Även för unga med funktionsnedsättning utgör icke slutförd gymnasieutbildning en viktig orsak. Oroande är att gruppens studieresultat också har försämrats över tid: av årskullen födda 1975 hade 39 procent tagit en gymnasieexamen vid 20 års ålder. Att jämföra med enbart 8 procent av årskullen födda 1990. Reformen inom gymnasieskolan tycks ha fått negativa konsekvenser för skolprestationerna hos unga med funktionsnedsättning. Dessutom visar undersökningar att elever med funktionsnedsättning i större utsträckning än andra upplever skolarbetet som stressande, att de i högre grad är utsatta för mobbning och kränkande behandling, och att förväntningarna på elever i särskolan generellt är låga.

Utöver utmaningarna i skolan innebär arbetsmarknadens allt högre krav, ohälsa och diskriminering försvårande förutsättningar för unga med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden.

För unga utrikes födda liknar hindren för etablering på arbetsmarknaden de för unga med funktionsnedsättning. Större förekomst av ohälsa till följd av traumatiska erfarenheter och utdragen asylprocess är ett problem, liksom diskriminering. En avsaknad av produktiva sociala nätverk är ett hinder på en arbetsmarknad där flertalet arbeten förmedlas via informella rekryteringskanaler. Bristande färdigheter i svenska försvårar också inträdet på arbetsmarknaden för gruppen.

För att generellt främja slutförda studier och korta vägen till arbete menar kommissionen att kopplingen mellan skola och arbetsliv behöver stärkas genom utökade kontakter med arbetsmarknaden för eleverna i Stockholms skolor. Samhällsinformationen till unga nyanlända bör också förstärkas i skolan och på stadens boenden.

Forskningen framhåller arbetsmarknadsutbildningar som en möjligt effektiv insats för personer med en svag ställning på arbetsmarknaden. Insatserna ska vara riktade snarare än generella, för att nå personer som står långt från arbetsmarknaden. Kommissionen rekommenderar därför att staden utökar anpassade och riktade arbetsmarknads- och yrkesutbildningar.

Svårigheterna att slutföra gymnasieutbildning för sent anlända ungdomar bör enligt rapporten mötas genom att ett sammanhållet utbildningsalternativ skapas där gymnasie- och vuxenutbildning kombineras. En särskilt anpassad handlingsplan inom sfi för unga nyanlända bör också tas fram. För gruppen som avbrutit eller inte fullföljt gymnasiestudier anser kommissionen att förutsättningarna för att etablera nya utbildningsalternativ, exempelvis s.k. Second Chance-skolor, bör prövas.

Stadens egna nämnder och bolagsstyrelser är stora arbetsgivare som upphandlar varor och tjänster till ett värde av 20 miljarder kronor årligen. Kommissionen framhåller att det ger staden stora möjligheter att främja sysselsättning hos grupper som står långt från arbetsmarknaden. Riktade sysselsättningskrav i upphandling föreslås, liksom att staden utvecklar arbetet med arbetsdifferentiering, bland annat genom permanenta lösningar för personer med långsiktigt nedsatt arbetsförmåga. Vidare förordar kommissionen att kompetensbaserad rekrytering främjas för att motverka diskriminering.

Kommissionen konstaterar att det pågår ett flertal insatser i stadens verksamheter för att stötta unga utrikes födda och unga med funktionsnedsättning. Eftersom arbetet involverar många aktörer försvåras samordningen och glapp mellan insatser uppstår. Exempelvis visar uppföljningar att många som slutfört gymnasiesärskolan går vidare till daglig verksamhet utan att prövas mot, eller stöttas till, ett arbete. Kommissionen ser därför ett behov av att utveckla samarbetet mellan arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna i syfte att skapa bättre vägar till arbete för unga med funktionsnedsättning. För unga ensamkommande kan samverkansformerna utvecklas genom att tillgängliggöra arbetsmarknadsinsatser på stadens boenden. Det kan

också finnas ett behov av att pröva möjligheten att inkludera asylsökande ungdomar i stadens kommunala aktivitetsansvar.

I rapporten rekommenderas Stockholms stad också att ta initiativ till att, tillsammans med näringslivet, utreda behovet av stöd till arbetsgivare för rekrytering av särskilda målgrupper. Information, utbildning och handledning är exempel på stöd som bidrar till minskad förekomst av fördomar och diskriminering.

Jämlika dialogprocesser

Stockholms stad har som mål att vara demokratiskt hållbart. I *Skillnadernas Stockholm* (2015) konstaterade hållbarhetskommisionen att valdeltagandet i staden varierar påtagligt mellan områden med gynnsamma socioekonomiska förutsättningar och områden med mindre gynnsamma förutsättningar. I kommunalvalet 2014 skiljde det 54 procentenheter i valdeltagandet mellan det valdistrikt i staden som har det högsta valdeltagandet, och det som har det lägsta. Vid sidan av allmänna val erbjuds medborgare även andra former av delaktighet i, och inflytande över, beslutsfattande i Stockholms stad. I hållbarhetskommisionens rapport *Medborgare med mandat – dialog och delaktighet i Stockholms stad* står stadens processer för delaktighet och inflytande i fokus.

I rapporten konstateras tydliga skillnader i politiskt deltagande utifrån individers socioekonomiska bakgrund. Socioekonomiskt svagare grupper är i lägre grad politiskt aktiva och deltar i mindre utsträckning i val. Detta är ett problem om vissa grupper av individer genom sitt politiska deltagande påverkar politiska beslut i en riktning som inte avspeglar folkviljan i stort. Därtill visar forskning att socioekonomiskt svagare grupper är mindre aktiva i civilsamhällets organisationer.

Det saknas idag belägg inom forskningen för att deltagandeprocesser såsom medborgardialoger per automatik leder till högre valdeltagande och ökad jämlikhet. Den kunskap som finns tillgänglig från forskningsvärlden bygger i huvudsak på fallstudier av enstaka processer. Hållbarhetskommisionens rapport visar dock att deltagandeprocesser mellan val kan bidra till att stärka de vars röster sällan kommer till tals och som i lägre grad påverkar politiska beslut idag.

En förutsättning för att så ska ske är att deltagandeprocesser såsom medborgardialoger försäkrar sig om att identifiera och nå individer och grupper som står längre från deltagande. I denna mening ska

dialogprocesser sträva efter att komplettera det inflytande som mer resursstarka grupper redan besitter. Om så inte sker är risken överhängande att en medborgardialog enbart blir ytterligare en plattform för inflytande för redan resursstarka grupper. För att uppnå ett mer jämlikt deltagande under själva dialogprocessen bör institutionella arrangemang som former för rekrytering av deltagande, val av plats, utformning av lokal och samtalsmetod noga övervägas, konstaterar hållbarhetskommisionen.

För att medborgardialoger ska kännas meningsfulla att delta i är det också av vikt att de rör icke-triviala frågor med tydlig koppling till politiska beslut och att de ger möjlighet till faktiskt inflytande.

Enligt den översyn av Stockholms stads dialogarbete under senare år som stadsledningskontoret genomförde våren 2016, och som redovisas i rapporten, genomför en lång rad av stadens nämnder och bolagsstyrelser olika former av deltagandeprocesser. Från lokala och målgruppsspecifika råd till stadsbyggnadsnämndens dialogutveckling i den fysiska planeringen och boendedialogerna som genomfördes 2009-2014 av de allmännyttiga bostadsbolagen och berörda stadsdelsnämnder i samverkan med andra nämnder och aktörer.

I översynen konstateras flera förbättringsbehov avseende stadens deltagandeprocesser. Många dialoger behöver tydligare målgruppsanalys, uppföljning och utvärdering utifrån målsättningar. Omsorgen om att nå individer som står längre från deltagande kan förbättras. Dialogernas syfte och ämnesmässiga ramar kan förtydligas och hanteras genom förstärkt samordning av nämnder och bolagsstyrelser. Stadens förutsättningar att omhänderta civilsamhällets och enskilda medborgares egna initiativ kan utvecklas.

Triviala deltagandeprocesser utan tydlig koppling till politiska beslut löper risken att ha en skadlig inverkan på medborgarnas förtroende för Stockholms stad och eroderar långsiktigt möjligheterna att uppnå målet om en demokratiskt hållbar stad. Därför rekommenderar kommissionen att staden utvecklar förutsättningarna för meningsfullt medskapande i stadens beslutsprocesser. Medborgarbudget och medskapande dialoger är två former av deltagandeprocesser som i större utsträckning bör provas för att möjliggöra reellt inflytande.

Kommissionen anser vidare att åtgärder bör vidtas för att minska risken att stadens deltagandeprocesser bidrar till ökad politisk

ojämlikhet. Jämlika deltagandeprocesser kan säkerställas genom att rekryteringsmetoder tillämpas som särskilt fokuserar på att nå medborgare som vanligtvis inte kommer till tals. Jämlika deltagandeprocesser ställer också stora krav på själva genomförandet. Enligt rapporten bör därför lokala processledare utbildas för att säkerställa dialoger av hög kvalitet.

Enligt rapporten bör närvaron av samhällsvägläddande och uppsökande funktioner förstärkas i socioekonomiskt svaga stadsdelar för att stimulera och tillvarata mindre resursstarka medborgares egna initiativ. Ett exempel är medborgarvärdarna i Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd som, vid sidan av ett trygghetsskapande uppdrag, även har en samhällsvägläddande funktion. Denna funktion bör utvärderas för att eventuellt utvecklas och spridas till andra stadsdelsnämnder.

Slutligen förordar kommissionen att en digital dialogportal utvecklas som systematiserar och tillgängliggör information om genomförda och kommande dialoger och den kunskap som dessa har ackumulerat. Det skulle ge stadens verksamheter större lokal kunskap, främja bättre samordning av dialoger och minska risken för dialogtrötthet bland medborgare.

Omsorg om ytterstadens offentliga rum

Rapporten *Staden där vi möts – arkitektur och kultur i det offentliga rummet* (2016) utreder det offentliga rummets betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Det offentliga rummet binder samman Stockholms olika delar och utgör spelplats för stadslivet. Omhändertagandet och utvecklingen av stadens gemensamma rum är därför avgörande för att skapa en sammanhållen stad. Arkitektoniskt väl gestaltade och kulturellt innehållsrika offentliga stadsrum kan främja såväl social sammanhållning och trygghet, som en mer levande och attraktiv närmiljö för medborgare i hela staden.

I Stockholm ligger i många fall villaområden, industriområden och områden som domineras av flerbostadshus lokaliserade för sig, avskilda av vägar, spår, vatten och grönområden. På flera platser innebär det avståndsskapande mellanrum mellan och inom områden. Genom bättre gestaltning och programmering av stadsmiljön, tillägg av bostäder, tillskapandet av parker och stråk, strategisk lokalisering av skolor, kulturverksamheter samt annan

service kan dessa mellanrum utvecklas till platser som främjar möten mellan människor och bidrar till tryggare stadsmiljöer.

Kommissionen framhåller att det finns ett särskilt behov av fysiska insatser i det offentliga rummet där den byggda miljön antingen erbjuder sämre livsvillkor för en resurssvag befolkning eller bidrar till att särskilja resursstarka och resurssvaga grupper och områden. En försvårande förutsättning är att investeringar i det offentliga rummet ofta är kopplade till exploatering. Det resulterar i en ojämlik fördelning av investeringar i stadsmiljön, där områden med höga markvärden ofta gynnas.

Kulturens betydelse i stadsutvecklingen beskrivs särskilt i rapporten. Kulturhändelser, -verksamheter och materiella kulturuttryck såsom arkitektur, kulturmiljö och offentlig konst har betydelse för människors gemensamma och individuella identitetsskapande och för deras känsla av samhörighet med en plats. En ökad kulturnärvaro främjar också trygga och levande stadsdelar med olika lokal karaktär. Både människors egen tillgång till kultur, och till andra människor som är aktiva och deltar i skapandet av kultur, har betydelse för att främja jämlika livsvillkor.

I det sammanhanget visar rapporten bland annat att ateljéstöd till yrkesverksamma konstnärer i hög grad koncentreras till personer som bor och verkar på Södermalm, i övriga innerstaden och i stadsdelar strax söder om Södermalm. Mycket få stadsstödda ateljéer återfinns i stadsdelarna vid Järvafältet eller i Skärholmens och Hässelby-Vällingbys stadsdelsområden.

Biblioteken konstateras vara en god kulturell infrastruktur som kan ge förutsättningar för möten mellan människor lokalt eller mellan olika delar av staden, och fyller en särskilt viktig funktion i socioekonomiskt svaga områden där trångboddhet är ett problem. Kartläggningen visar att biblioteken är väl fördelade över staden. Avseende mötesplatser redogör också rapporten för att det ekonomiska stödet till lokalförvaltande organisationer som driver samlingslokaler i ytterstaden ökat påtagligt sedan 2014, även relativt innerstaden.

För att främja jämlika livsvillkor rekommenderar kommissionen att resurser och investeringar i högre grad styrs till platser där stadsrummen behöver utvecklas, men där de ekonomiska förutsättningarna för exploatering är mindre i närtid. Riktade investeringar i dessa områdens offentliga miljöer förväntas bidra både till ökad trygghet och trivsel, samt till ökade

exploateringsmöjligheter och bättre markutnyttjande på sikt. Därför menar kommissionen i rapporten att även enprocentsregeln för investeringar i offentlig konst borde utvecklas för att bidra till en mer jämlik fördelning av konstnärlig gestaltning i staden.

Socialt värdeskapande ska vara en viktig utgångspunkt i stadsbyggandet. Av det skälet är det angeläget att markanvisningar och detaljplaner inbegriper tydliga ställningstaganden avseende enskilda projekts bidrag till det sociala livet på en plats. Kommissionen konstaterar också att en mer systematisk lokal samordning för platsutveckling behöver etableras. Det är av särskild betydelse på platser som inte är under exploatering, men där förbättringsbehoven är stora. Rapporten pekar på att arbetsmodeller och ansvar bör förtydligas för att dels få till stånd en bättre samordning mellan stadens nämnder och bolagsstyrelser, och dels förbättra samverkan med lokala intressenter.

Kulturnärvaro bör enligt kommissionens bedömning i högre grad användas aktivt som drivkraft för ett vitalt stadsliv och kulturlivsaspekterna behöver därför beaktas tidigt i stadsplaneringen. Ett handlingsprogram om mötesplatser för kultur kan bidra till att säkerställa ett rikt lokalt kulturutbud i de socioekonomiskt svagare stadsdelarna. Enligt rapporten kan kulturnärvaron i stadsmiljön göras mer jämlik, bland annat genom att fler konstnärsateljéer etableras i ytterstaden. Tillfällig arkitektur och kulturhändelser kan användas för att ge liv åt offentliga rum som är dåligt använda och otrygga eller har en potential att utvecklas till mötesplatser för stockholmare med olika bakgrunder.

En hållbar skola

Rapporten *Den lärande skolan* (2016) behandlar skolans inre liv och centrala beståndsdelar för att uppnå en hållbar skolutveckling. En tidigare rapport från hållbarhetskommisionen, *En skola där alla ska lyckas* (2015), sätter fokus på de strukturella förutsättningarna för goda studieresultat och en likvärdig skola. Den rapporten behandlar vilka grupper som statistiskt sett har sämre förutsättningar att uppnå goda skolresultat, såsom elever med lågutbildade föräldrar, sent immigrerade barn och ungdomar samt elever boende i socioekonomiskt svaga områden. I Stockholm samlas idag elever med sämre förutsättningar för skolgång i allt större utsträckning på samma skolor, vilket förklarar ökande skillnader mellan skolor.

Avseende skolans inre liv pekar rapporten på att fyra särskilt viktiga utvecklingsområden: skolkultur, ledarskap och lärande organisationer samt stödbaserad inkludering. Skolkultur är de normer och värderingar som råder på en skola om vad som är viktiga värden för att målen ska uppfyllas, t.ex. hög närvaro och studiefokus. Skolkulturen bör vara fokuserad på både elevernas prestationer och på deras studiemotivation. Ledarskapet är en viktig förmedlare av skolkulturen och utövas effektivt om det är distribuerat, dvs. fördelat på olika roller inom organisationen. Ledarskap som förmedlas av lärarna i klassrummet har större genomslag då det sker närmare eleverna. För att utveckla ledarskapet bör skolorna fungera som lärande organisationer där personalen gemensamt analyserar och förbättrar utbildningen. En grundläggande förutsättning för en hållbar skolutveckling är samtidigt att varje elev får det stöd den behöver. Det möjliggör heterogena skolmiljöer som leder till bättre studieresultat för elever med särskilda behov.

Kommissionen konstaterar att det på ett övergripande plan pågår arbete vid stadens skolor för att utveckla de fyra beståndsdelarna för en hållbar skolutveckling och att stadens styrdokument tydligt pekar på de utvecklingsområden som kommissionen lyfter fram som särskilt viktiga. Samtidigt kvarstår skillnaderna i skolresultat. Även om styrdokumentet uttrycker ambitioner och staden har skapat vissa gemensamma strukturella förutsättningar, behöver det inte betyda att ambitionerna har omsatts i praktisk handling i behövlig omfattning eller att de förutsättningar som finns är fullt ut tillräckliga. Problematiken kring ofullständig implementering lyfts fram i rapporten. Kommissionens åtgärder är därför inriktade primärt på huvudmannarollen: att styra och följa upp samt att facilitera, eller möjliggöra, genom resurser, organisering och kompetensutveckling.

Enligt rapporten bör ledarskapet vid stadens skolor vidareutvecklas genom att det kollegiala lärandet mellan rektorer och andra skolledare förstärks. För att främja en skolkultur vid stadens skolor som betonar höga förväntningar på alla elever bör staden särskilt främja erfarenhetsutbytet mellan olika skolor kring hur arbetet med normer och värderingar kan skapa beteenden som är gynnsamma för elevers skolresultat. Kommissionen konstaterar att kunskap om goda exempel på hur personal kan attraheras och behållas behöver spridas mellan skolor i större omfattning.

I skolorna behöver också arenor för förbättring säkerställas. Därför menar kommissionen att styrningen av att det ska finnas former för

kollegialt lärande på varje skola bör förtydligas, och att framgångsrika exempel på former för kollegialt lärande behöver spridas mellan skolor.

En heterogen skolmiljö kan leda till bättre skolresultat för elever med särskilda behov och vara skyddande för dem. Heterogena miljöer kan vara berikande för alla som tar del av dem och är på så sätt ett värde i sig. För att stadens skolor ska vara bra skolor för alla krävs dock att elever i behov av extra anpassning och särskilt stöd får det stöd varje individ behöver. Stadens revisorer har bedömt att utbildningsnämndens styrning och uppföljning av stödet till skolor med elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen behöver utvecklas. Kommissionen rekommenderar därför att staden följer upp huruvida stödinsatser når fram till de elever som behöver det.

I den tidigare delrapporten *En skola där alla ska lyckas* (2015) lägger kommissionen fram ytterligare kompensatoriska åtgärder för att främja skolresultaten för elever som riskerar att inte uppnå kunskapsmålen. Bland annat föreslås insatser för att utveckla mottagandet av nyanlända elever. I förevarande rapport kompletteras dessa åtgärder med ett förslag om att särskilt följa upp om mottagande och placering av nyanlända elever sker enligt uppsatta mål.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

I direktivet för Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm framgår att kommissionen ska arbeta på ett sätt som underlättar implementeringen av de åtgärder som kommissionen tar fram. Fullmäktige beslutade i juni 2016 om en strategi för genomförande av kommissionens åtgärder. Strategin lägger fast att genomförandet av åtgärderna i huvudsak ska ske genom att kommissionens analyser och åtgärder integreras i stadens budgetprocess. Det innebär att de fördjupningsrapporter med förslag till åtgärder som kommissionen tar fram ska remitteras till berörda nämnder och bolagsstyrelser, och att kommunstyrelsen i upprättandet av budget beaktar såväl kommissionens förslag till åtgärder som synpunkter på dessa från berörda nämnder och bolagsstyrelser. Som en konsekvens av strategin konstaterar stadsledningskontoret att uppföljningen av kommissionens åtgärder ska ske i ordinarie uppföljning av budget.

Stadsledningskontoret föreslår mot denna bakgrund att kommunstyrelsen i upprättandet av förslag till budget för 2018 prövar rapporternas åtgärder utifrån remissinstansernas synpunkter.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att remissinstanserna i sina svar beskriver hur de ser på sina verksamhetsområden i förhållande till den analys och beskrivning som redovisas i fördjupningsrapporterna och att de nämnder och bolagsstyrelser som utpekats som ansvariga för enskilda åtgärder i kommissionens rapporter ska redovisa sina förutsättningar för fortsatt arbete med respektive åtgärd. Remissinstanserna behöver redovisa grunderna för sina prioriteringar och följa rapporternas åtgärdsnumrering i redovisningen för att möjliggöra uppföljning.

Eftersom rapporterna i varierande grad berör olika nämnder och bolagsstyrelser anser stadsledningskontoret att synpunkter på rapporterna behöver lämnas enligt nedanstående:

- Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska redovisa sina förutsättningar för genomförande av åtgärderna A2.3.1, A.2.3.2 och A.2.3.3 i rapporten *Dold potential – hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden*.
- Synpunkter på hela rapporten *Dold potential – hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden* ges i första hand av arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden och samtliga stadsdelsnämnder.
- Stockholm Business Region ska även redovisa sina förutsättningar för genomförande av åtgärderna A2.1.1 och A2.4.4 i rapporten *Dold potential – hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden*.
- Synpunkter på hela rapporten *Medborgare med mandat – dialog och delaktighet i Stockholms stad* ska i första hand ges av trafiknämnden, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, kulturnämnden, idrottsnämnden, samtliga stadsdelsnämnder och AB Stockholmskem, AB Svenska bostäder och AB Familjebostäder, och därutöver de nämnder och bolagsstyrelser som fram till 2018 avser att genomföra medborgardialoger.
- Synpunkter på rapporten *Staden där vi möts – arkitektur och kultur i det offentliga rummet* ska i första hand ges av exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, kulturnämnden, idrottsnämnden, fastighetsnämnden, samtliga stadsdelsnämnder och Skolfastigheter i Stockholm AB, AB Stockholmskem, AB

Svenska bostäder, AB Familjebostäder och Micasa fastigheter i Stockholm AB.

- Synpunkter på rapporten *Den lärande skolan* ska ges av utbildningsnämnden.

Bilagor

1. Medborgare med mandat – dialog och delaktighet i Stockholms stad (2016)
2. Dold potential – hinder och möjligheter för unga stockholmares etablering på arbetsmarknaden (2016)
3. Staden där vi möts – arkitektur och kultur i det offentliga rummet (2016)
4. Den lärande skolan (2016)